د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومي ریاست

هنر

A R T

اتم ټولګـــــــی

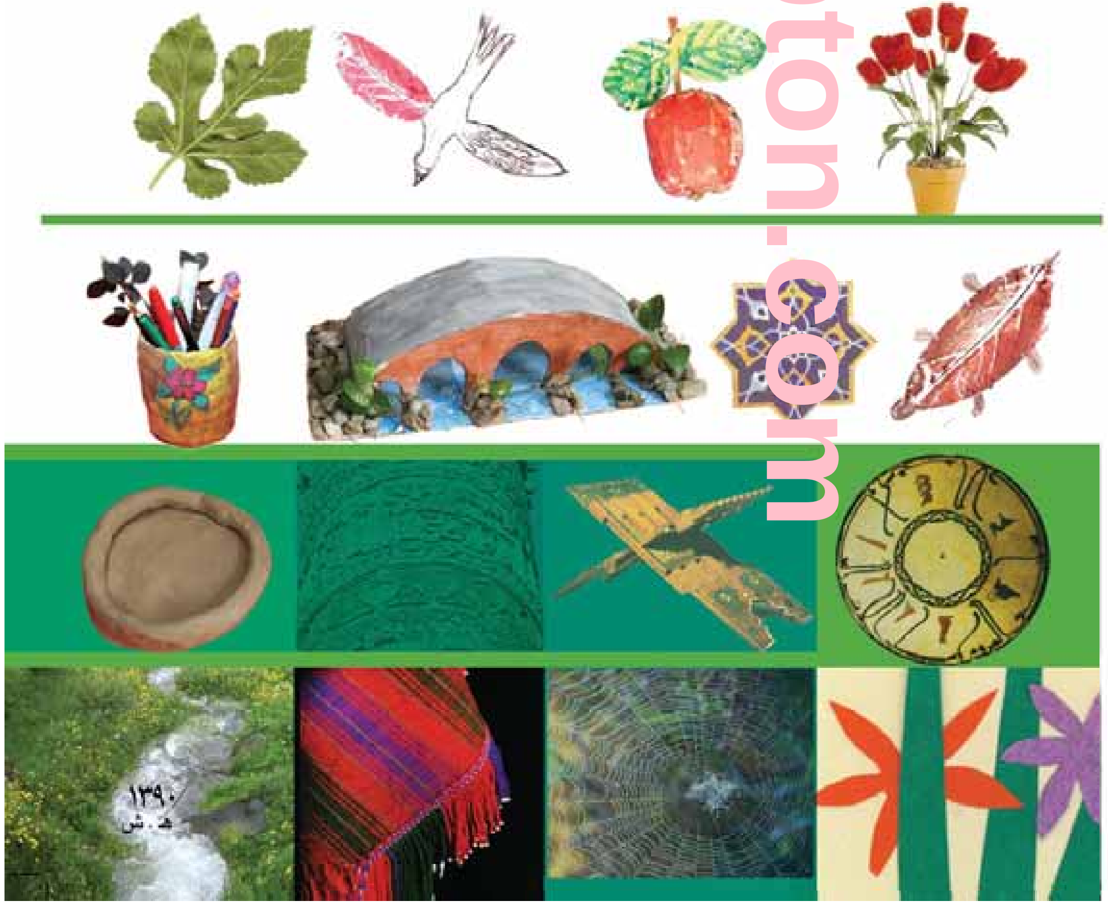

Ketabton.com

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.
له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

ISBN 978-9936-25-035-2

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنر

ART

اتم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمی او مسلکي اډیټ:

سید انومیچنخیل،دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو اډیټوران

عبد الحیٔ (هاشمي) د علومو اکاډومی علمي غړی

مولف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی

عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمیټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین

ـ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

ـ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

دیزاین

رحمت الله غفاري

ketabton.com - The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه اسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده‌کړې په بهیر کې د زده‌کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده‌کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو، تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک

	سرلیک	مخ
۱	په سیایي ټکو انځورګري	۱
۲	د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)	۳
۳	په طبیعي موادو ټاپه کاري	۷
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	۹
٥	د لیرې، نږدې اوریتم سره اشنا کیدل	۱۱
٦	د طبیعي منظرې انځورګري	۱٥
۷	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	۱۷
۸	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	۱۹
۹	له اسلامي هنرونو سره آشنایي	۲۱
۱۰	له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول	۲٥
۱۱	دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي	۲۷
۱۲	د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي	۳۱

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنايي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول	۳۷
۱۵	له اسلامي هنرونو سره اشنايي	۳۹
۱٦	له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول	٤۳
۱۷	له منياتورۍ سره اشنايي	٤۵
۱۸	د قرآنکريم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنايي	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره اشنايي	۵۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزيمونو سره شنايي	۵۵
۲۲	د منابعو فهرست	۵٦

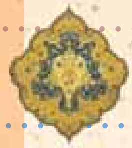
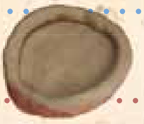
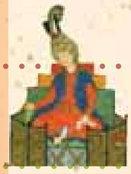
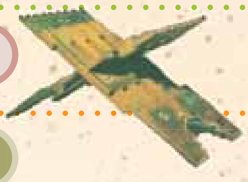
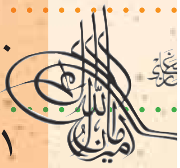

ketabton.com - The Digital Library

۱

د سيايي په ټکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې، اشنا شکل ليدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځير سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وګورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او هغه نورو ته وروښيئ.

(۱- انځور) د سيايي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ پرېږدئ کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

ketabton.com - The Digital Library

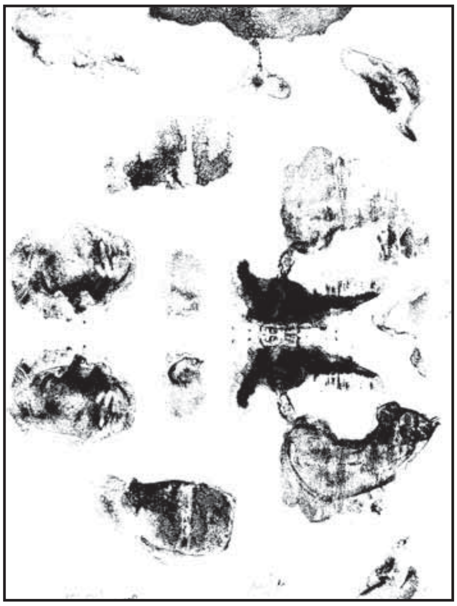

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندې

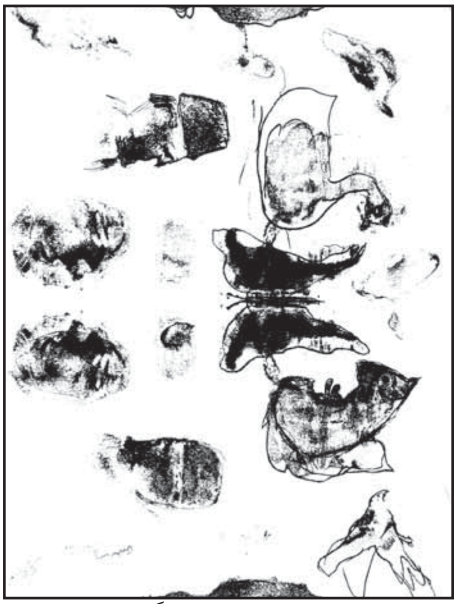

(۳ انځور) کاغذ هرې خواته وڅرخوئ او گورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړکړئ.

بیاهم انځورنو ته په ځیر وگورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کارته ادامه ورکړئ ترڅو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړشي:

تمرین:

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبه د پونه کولو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپې انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وگورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

ketabton.com - The Digital Library

۲

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره اشنایي.

آیا پوهیږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپیر لري؟

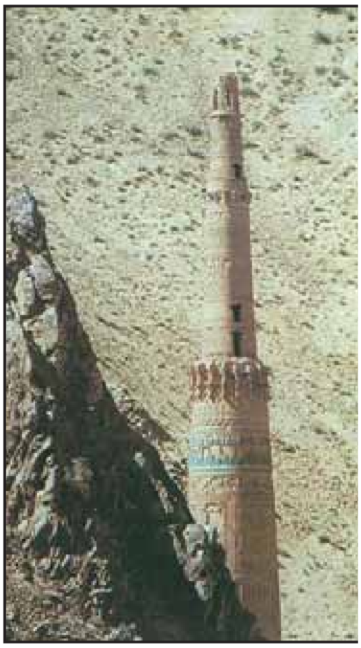

په افغانستان کې اسلامي ودانیود غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا ومونډله. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،ماڼیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزنی کې د (ایینې) ماڼی قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکری بازار د یادولو وړ دي د سلحوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لویې ودانی جوړې شوې دی.غوریانو هم ډېرې لویې ودانی جوړې کړي وي چې یوه بېلګه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار څکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتی او کوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (غیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ دبره کیښودل شوه. خو د بشپړیدو وکاریې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

ketabton.com - The Digital Library

(٢ انځور) د جام په منار لیکل شوی کتیبې.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو،بوټو، دکچ کاریو د ډیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتیاېې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

(٣انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتیبې چې په سوره مریم پورې اړه لري.

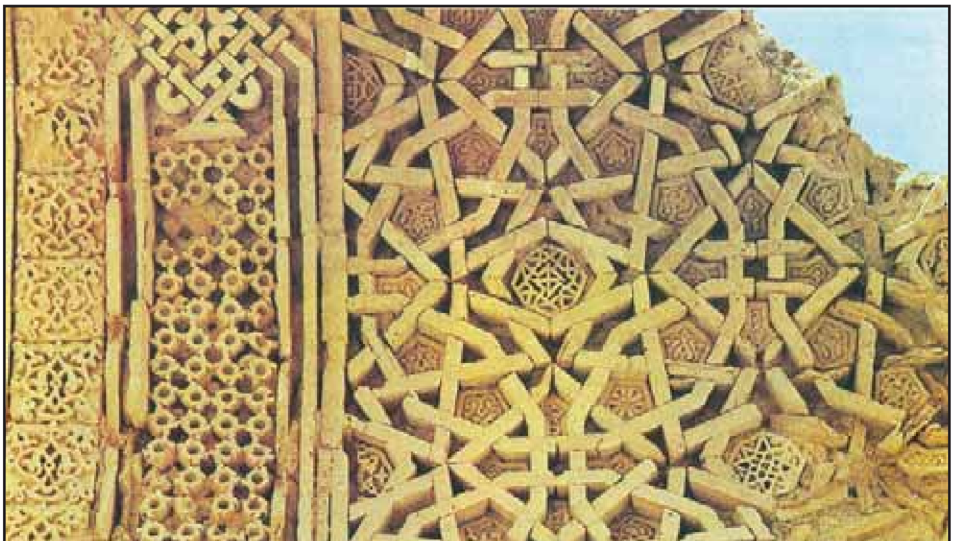

(٤ انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کنډوالو کې ځینې کاشي کارۍ په شپږمه او اومه هجري پیړۍ پورې اړه لري.

ketabton.com - The Digital Library

د ودانیو جوړولو بهیر د چنګیزیانو د یرغل په دوره کې په ټپه ودریده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئیني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تیموریانو دوره د لویوودانیو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه یوه ډېره ځلانده، بډایه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) میزرا او (سلطان حسین بایقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د یادولو وړ دي.
د دې دورو آثار په نهمه هجري پیړۍ کې د (ګوهرشاد بیګم) زیارت، د سلطان حسین بایقرا زیارت په لسمه هجري پیړۍ کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د(خواجه عبدالله انصاري زیارت، د هرات ګذرګاه او نور زیارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زیارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتیاوې د تیموریانو دمعمارۍ دهنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور اثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زینه) چې د تاریخ د لیکنې په اساس د .

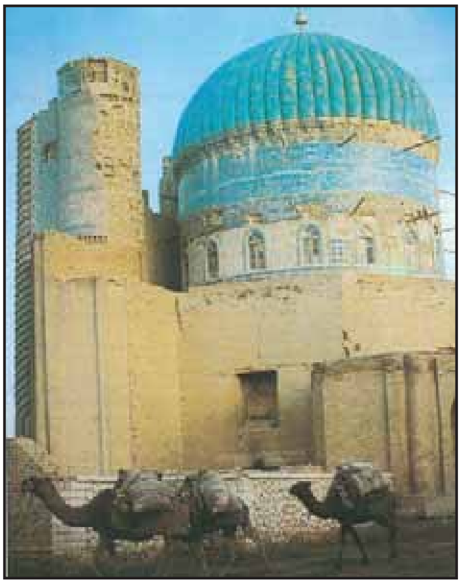

(۵ انځور)په نهمه هجري پیړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

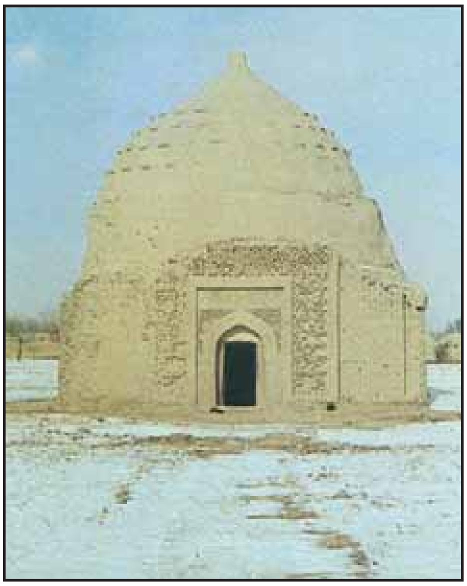

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پیړۍ کې د بابا حاتم مقبره

ketabton.com - The Digital Library

بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تیرو ځخه جوړه شوې ده چې اتیاوو کسانو تېرو‌تو ړونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهوري يې دادي: (علم گنج)، شهرا را) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بگرامیو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

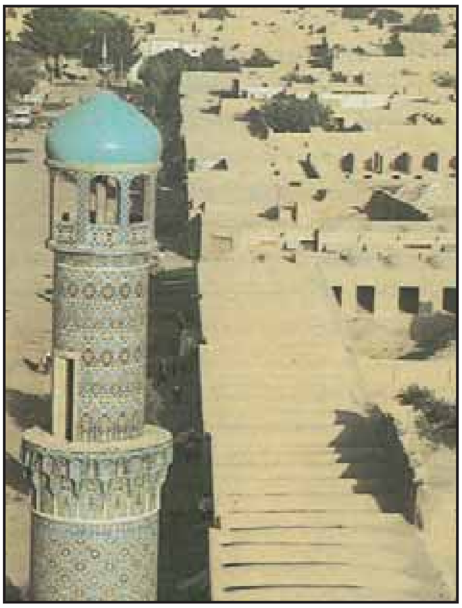
(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

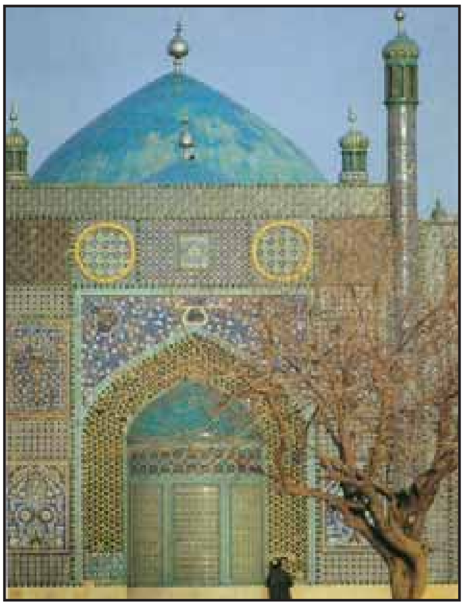
(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین:

۱- ستاسې په چاپیریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲- په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو ځخه کار اخیستل کیده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانګړنې کومې دي؟

ketabton.com - The Digital Library

٣

په طبيعي موادو ټاپه کول

آيا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شيانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنگينو مهرونو څخه په کار اخيستنه ټاپه کول سرته رسيږي. مهرونه په دوو ډلو ويشل کېږي: تيارمهرونه او جوړ شوي مهررونه: طبيعي مواد چې ډېر شکلي جوړښتونه لري.کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تيارو يا طبيعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ...... چې ډېر عجيبه او حيرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنگه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنگه کولی شو چې د ميوو او سبو د عمودي اوافقي نيمولو او پريکولو څخه گټه واخلو او له نيمې شوې برخې څخه چې په رنگ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبيعي موادو په ټاپه کولو کې د پديدې ببلي سطحې بايد په پام کې ونيول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابيلو طبيعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پيدا کوئ.

ketabton.com - The Digital Library

په طبیعي موادو د ټاپې تر سرته رسولو وروسته کله چې رنګونه وچ شول، په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسمونه وکاږئ. بیا انځورونو ته په ځیر وګورئ او د خطونو په ورزیاتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(۲ انځور) په طبیعي موادو ټاپه کاري.

(۳ انځور) په طبیعي موادو د ټاپې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

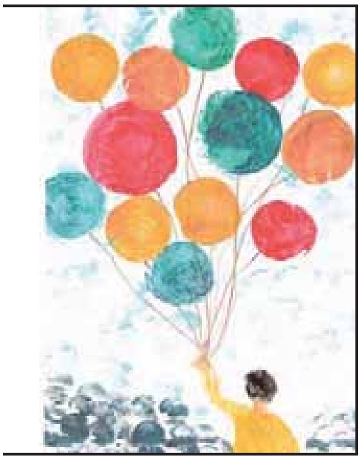

(٤ انځور) په طبیعي موادو ټاپې بشپړول.

تمرین:

ستاسې په چاپیریال کې چې کوم طبیعي مواد شته، هغو ته په ځیر سره وګورئ، څه ډول یوه ښکلي ټاپه جوړولی شئ.

ketabton.com - The Digital Library

۴

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه ليدلي دي؟

خلك په بېلو،بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه يو بل ته ورکوي، لکه: د ميلمستيا کارت،د قرآنکريم د ختم کارت ، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زېږېدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ...او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچواو اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي.سر بېره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. دکارت د جوړېدو لپاره بايد موضوع وټاکل شي. وروسته يې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی يو سپين او يا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نيولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. دکاغذ منځ په پنسل او يا کوم شي باندې چې تيزه څوکه ولري، يو خط کش کړئ ترڅوله سم نيما يې څخه قات شي. لومړی د کارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

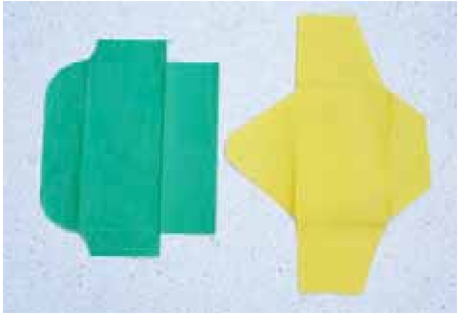

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځورګري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول یا رنګه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو مواد و نښلول او یا له څنګ په څنګ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډ وي پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډ نه شي او په پاکټ کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښانو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیو انځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. دیوه پاکټ د جوړولو لپاره بېلا بېلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړېدو طریقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړوو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لاره داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کېږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزوري خطونه وباسئ او په څلورو خوا وو یې مثلثونه رسم کړئ او بیا اضافي ځایونه بیاتي کړئ او د تتو خطو ځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډو پورې ونه نښلې وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کېږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

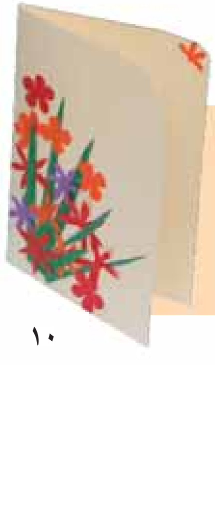

تمرین:

۱- دیوې ځانګړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

۵

د تناسباتو، ليرې، نږدې او ريتم سره اشنايي.

په طبيعت کې د پديدو ترمنځ کومې اړيکې وينئ؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سرپو د سترګواو د پوستکي رنګ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

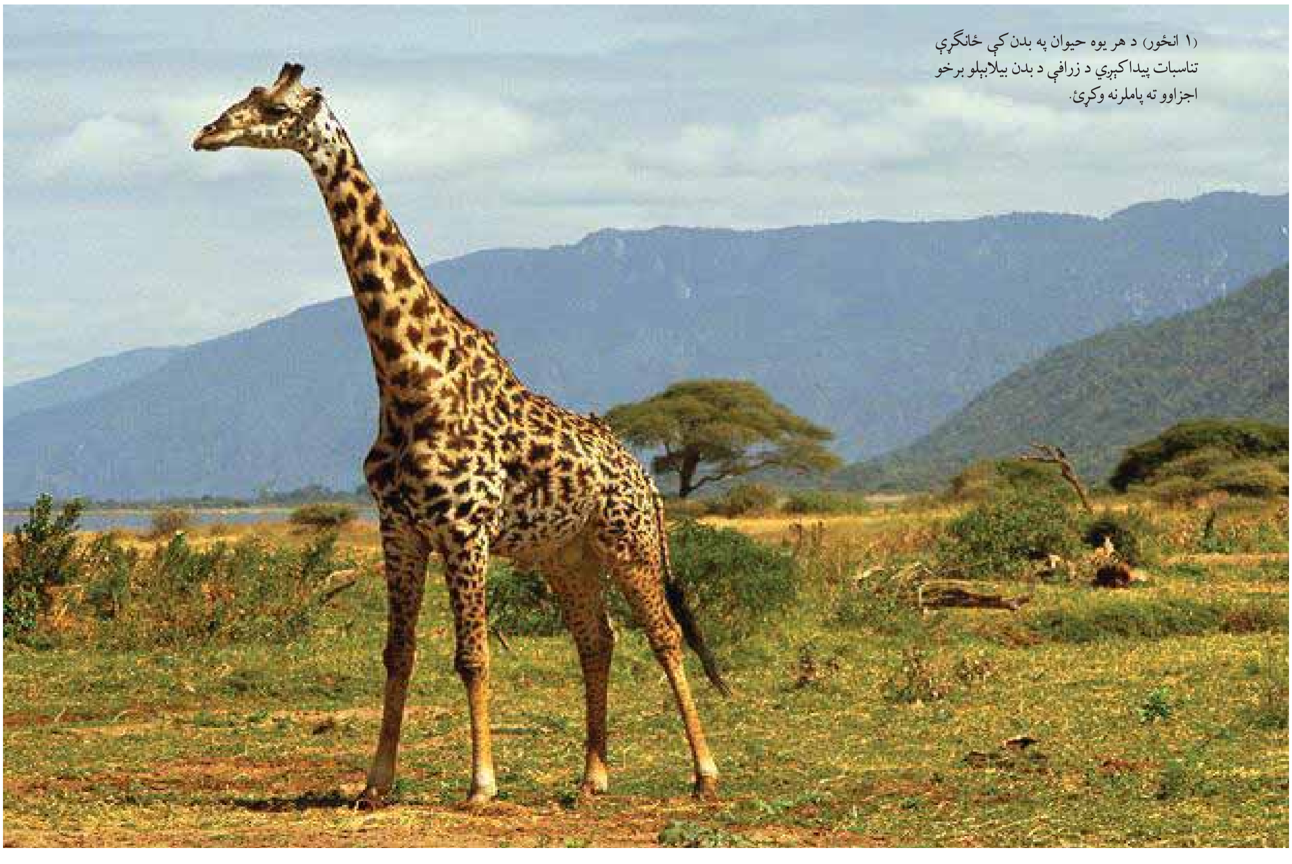

(۱ انځور) د هر يوه حيوان په بدن کې ځانګړې تناسبات پيداکيږي د زرافې د بدن بيلابيلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

ketabton.com - The Digital Library

پدیده کې د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي.په طبیعت کې زیات شمېر تناسبونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالی (ج) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځېدلی دی.

انسان د غرونو، تیږو، ونو ، ګلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فیل خړ توم (هاتي) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوی پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورګرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

پر سپکتیو: (لرېوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لېرې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو بڼوویني. د مثال په توګه که یو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې د ډېرو جزییاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لیرې وي کم رنګه ، لنډې او جزییات یې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاوو لیدنه له نږدې او لېرې څخه توپیر کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونوکې تناسب، د نباتاتو حیوانانو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۳ انځور) د حیواناتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د ونو شکل ، وریځو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

ketabton.com - The Digital Library

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غني په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنگه په متضادو رنگو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه: (تیره رنگونه د روښانه رنگو تر څنگ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وگورئ او د لېریوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: ایا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرارته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانگړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو څانگو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنگونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم

ketabton.com - The Digital Library

وی. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنر آثاروکې، لکه: د کاشي کارۍ په انځور کې یا د قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحرد اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په کې رامنځته کېږي. نا منظم ریتم په هنري اثارو کې د خطاطی د الفبا په تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په یو ځای کیدو یې ځینې برخې زیاتې اوځینې نورې یې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ریتم د سترې کوونکې تکرار مخنیوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو کې تناسب، ریتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ریتمونو الهام له طبیعت څخه اخلي.

(٦ انځور) د وریځو تکرار په آسمان کې یو ښکلی ریتم رامنځ ته کوي.

(٧ انځور) دګوره خر د خطونو ریتم ته وګورئ.

تمرین:

١- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبیعت کې پیدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږیږئ.

٢- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی ریتم جوړ کړئ.

ketabton.com - The Digital Library

۶

د منظرې انځور ګري

ستاسي پر شاوخوا او طبیعت کې د لیدنې ښکلي ځایونه شته؟ له هغو کوم یو د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

دګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، دګودر غاړه، د طبیعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبیعت فضا د انځور ګرۍ له صفحې څخه ډېره لویه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړوکې کړو او د انځور ګرۍ په پاڼه کې یې ځای کړو.

لومړی په خپل شــاوخوا کې یوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصمیم ونیسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړئ او بیا افق او بیا عروانه انځور کړئ.

(۲ تصویر) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

ketabton.com - The Digital Library

پــه غور او دقت هغې ته وګورئ او بیا هر هغه شــی چې ډېــر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شیان ورزیات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېرېوالی، نږدېوالي او ریتم ته په طبیعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځورګرۍ کې وښیاست.

کله مو چې طرحه بشــپړ شــوه، نو بیا د طبیعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاســې

کولی شئ په خپل انځور کې له طبیعي رنګونــو څخه کارواخلــئ او یا د خپل احســاس د بیانولو لپــاره ذهني رنګونه د طبیعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشۍ کې د رنګونو ورته والی او هم غږي وښیئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

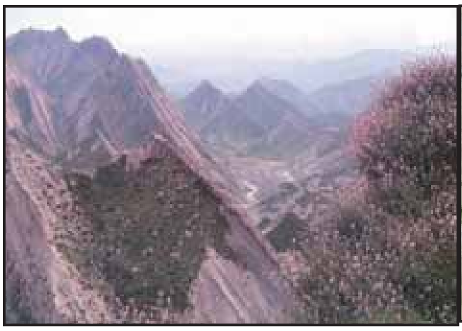

(٥ انځور) لومړی غرونه او بیا ونې انځور کړئ.

تمرین:

له ټولګي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پیل وکړئ.

۷

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ریښتیني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟
جشنونه او لوبې د انځور ګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بېلا بېلو وختونو کې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجونه خصوصي وي چې په يوې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ جشن چې هر کال د زمرې په ۲۸ نېټه لمانځل کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان دهغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې بېلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په اس، نیزه او د لرګي پــه موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په همغه اندازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او دنیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین:

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟

۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښیږي په هلکه یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوې وي، انځور کړئ او ننداری ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.

۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.

٤- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

ketabton.com - The Digital Library

۸

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.
کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه یو هم باطله کاغذدی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

ketabton.com - The Digital Library

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلا بېلو رنګونو باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړولاسونه کلک کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړکړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیب په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوې مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکې پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکۍ، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین:

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذې واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذوڅخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې ځوړند کړئ بیا یې د کوټې له چت را وځروئ او که دا شکلونه کړکۍ ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

٩

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهيږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحي د نازيليدو ځای دی، را ښکاره شـو. وروسـته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسـپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنګ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دی. مسـلمانانو لومـړی، د دوو معاصـرو او لويو تمدونـو د هنرمندانـو د(بيزانس او اسـلامي نړۍ) له هنرونوڅخه د اسلام د سـپيڅلي دين د راڅرګنديدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره ګټه او چته کړه. په نوو مسـلمان شـوو هېوادو کې د وخـت پـه تيريدو هنرمندانو هلـې ځلې وکړې چې د اسـلامي عقيدو دبيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثاروکې پيدا کړي. اسـلامي اعتقادات، لکه: د لـوی خدای(ج) يووالـی، د مخلوق يووالی (هم غربي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلی

(۱ تصويـر) د هرات پـه (ګذرګاه) کې د (خواجـه عبدالله انصاري) په قبر د بسـم الله الرحمن الرحيـم ليکنه چې کاشي شوي ده.

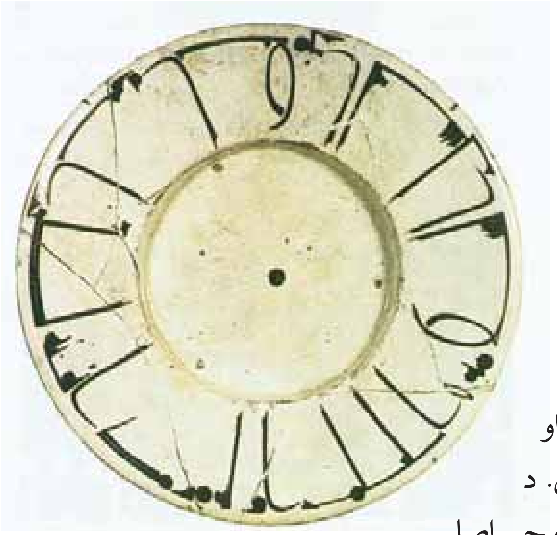

دی، په اسانتیا سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې یې وښیي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرګندوی) دي په ښکلا ښکلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د ښکلا ښکلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح (ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د ښکلا ښکلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلي خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثاروکې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالینې اوکتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصویر) د مصر د قاهرې په شمالی هدیره کې د (قایت بیګ) د قبر د ګنبدې ښکلاوې چې مملوکانو په کالو په دوره پورې اړه لري.

ketabton.com - The Digital Library

(٥ انځور) په اومه هجري پیړۍ کې ډهلی ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

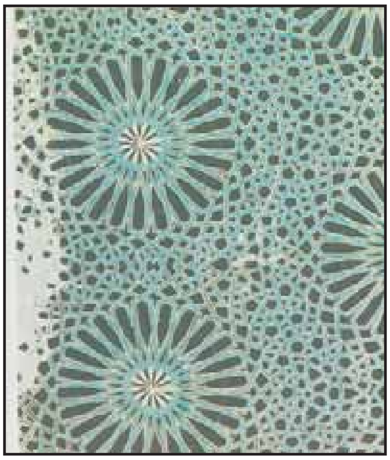

(٤ انځور) په اومه پیړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٦ انځور) په لسمه هجري پیړۍ کې په ایران کې (سجاده ايي)قالينچه

د لرگيـو لوښـې، درخت توتې ، قالينـې او د کتابونو جوړول يې نـورې لاس تـه راوړنې دي. که څه هم په ننـۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحيو کې غور، دقت او ظرافت گڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وگړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانگړې ډيزاينونه يې درلودل. په اسـلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سـره يو ځای شوه، ترڅو مسـلمانان هره شيبه په نظم،ښکلا ،برابـرۍ او هم غـبرۍ کې ژوندوکړي. د اسـلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظريفې او دقيقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري ښـکلا وې په هندسـي طرحواو نقشونو کې ،لکه: د ونښـو او بوټو شـکلونه (اشکال گياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارپيچي) شـامل وو. وروسـته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لوښـو، د ټوکـر په ټوټو، قالينـو ، میناتوري د الوتونکـو، حيواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

ketabton.com - The Digital Library

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبیعت څخه په تقلید پیل وکړ او د شکلونو په ساده کولو کې یې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د لیدونکي ذهن له واقعي نړۍ څخه بیل او معنوي نړۍ ته یې را وبولي، نو ځکه په قرآنکریم او جای نمازونو باندې د انسان او حیوان تصویرونه نه انځوروي، په دې نمونو کې هندسي پیچلي خطونه او رنګونه په اسلامي ډیزاینونو کې د سترګو د حرکت سبب ګرځي چې د لیدونکي ذهن په یوه نقطه کې نه دریږي دا ریتمیک حرکت د نقشونو په طراحۍ کې د ریاضي په شان نظم لیدل کیږي، تعادل او هم غږي چې په نیول شوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثارو کې سربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د یوالي څرګندونه کوي.

(۷ انځور) په څلورمه هجري پیړۍ کې په هسپانیه کې د (قرطبه) جامع جومات.

تمرین:

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږیږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې مولیدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هلکه یې څولیکې ولیکئ.

۳- کومې هنري ځانګې پیژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د یزه بنه لري؟

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

۱۰

له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول

ایا د اسلامي ډیزاینونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهیږئ؟

د قالینې او کاشي د ښکلو ډیزاینونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډیزاین پیدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې یې (شفاف کاغذ) کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته یې ولیږدوئ او بیا یې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډیزاین د میز پر سر انځور کړئ او په تخته یې کېږدئ او بیا دترس کاغذ وریاندې سربېره داسې ټینګ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډیزاین خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه داده چې لومړی د ډیزاین اصلي خطونه وکاږئ او وروسته یې جزییات رسامي کړئ. کله موچې ډیزاین بشپړ کړ، هغه له اصلي ډیزاین څخه جلاکړئ. اصلي طراحي لیرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډیزاین د دویم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنډکاغذ یا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشۍ د میز په تخته د سکاشتیپ په وسیله یې څلور واړه څنډې ونښلوئ.

(۱ تصویر) په راولپنډۍ کې د (معي الدین .... د مقبرې کاشي کاري.

(۲ تصویر) طرحه د کاغذ په مخ پلې شوې ده.

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ یې داسې ونښلوئ چې کونجونه یې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(۵ انځور) یوه بله مرحله.

یووار بیا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډیزاین له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولیږدوي. ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذڅخه جلا کړئ او وګورئ چې ډیزاین په بشپړه توګه ډبل کاغذته انتقال شوی دی او کنه؟

که ستاسې ډیزاین بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنګه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابي رنګونوڅخه یو ډېر تیاره رنګ جوړکړئ او هغه ځایونه چې تیاره معلومېږي، رنګه کړئ او بیا له روښانه رنګونو څخه رنګونه جوړ کړئ او په خپلو ځایونو کې یې وکاروئ، ترڅو رنګول بشپړ شي. وروسته کاغذ له میز او یا د نقاشۍ له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شیشه یې قاب کې کېږدئ.

(٤ انځور) اخري مرحله.

تمرین

له یوه اسلامي ډیزاین څخه یوه ښکلی کاپي جوړه کړئ.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

١١

د لیک د ښکلا له هنر سره اشنايي.

«من كتب بســم الله الرحمن الرحيم مجودة تعظيماً الله غـفرالله له.

څــوک چــي د الله د درناوي پــه خاطر بسـم الله الرحمن الرحيم په ښکلي خط وليكي الله تعالی به هغه وبخښي.

د ښــكلي ليكلوهنر د اســلامي لومړيو پيړيو لومړنۍ پديده ده چې د اسلام د سپيڅلي دين له خپريدو نه وروسته يې په مكه معظمه كې پراختيا او پر مختيا وموند له. د سواد زده كړه پيل شوه او لومړني قرآن كريمونه په ((كوفي خط))

(١ انځور) د ياقوت المستعصمی امضاء)

وليکل شول. اسلامي حسن خط د قرآنکريم او نبوي احاديثو دليکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته يې ډېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅوپه نتيجه کې يې د الهي کلام لپاره يو په زړه پورې هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت يې درلود، مينځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امير المومنين حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکريم نسخې را ټولې کړي او د حافظانو په مرسته يې مقابله کړي او په واحد شکل يې وليکي.

د قرآنکريم په ليکلو سربېره د قرآني آياتونو، حديثونو ،دوعاگانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو ليکنې په ودانيو ، په ځانگړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوښو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه يا ليکنې له هندسي ډيزاينونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کيدل.

(۲ انځور) د نهمې هجرى پيړۍ په دويمه نيمايي کې د قرآنکريم د دوو لمړنيو صفحوپه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط ليکل شوى دى.

ketabton.com - The Digital Library

په دریمه هجري پیړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کیږي.

ابن مقله د نسخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راوړو.وروسته نور نوې لیکونـه، لکه: ریحان او محقـق د قرآنکریم د سـورتونو د عنوانونـو لپـاره او د توقیع خط چـې قاضیانو به د اسـنادو پـه لیکلو کې ترې کار اخیسـت د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونـو د عنوانونـو دلیکلـو لپـاره او د ولایتونـو حاکمانو په دې خـط لیکنې کولې.

د نسـخ او ثلث خطونو په منځ ته را تگ سره په اسـلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسیدې. هنرمندانو د پاڼو، لیکنو ، ښکلا، قرآنکریم لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونود ټوکونو په جوړیدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسـلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورسـول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي یې مشـخصه کړه) ، (یاقوت مسـتعصمي (چې بېل بیل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل) او(احمد نیریزي) چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې سـاری نـه درلود.) اتمه هجري پیړۍ د خط د ښـکلایوه ډېره ښـه دوره وه د خط په ښـکلا سـربېره د دې پیړۍ هنرمندانو

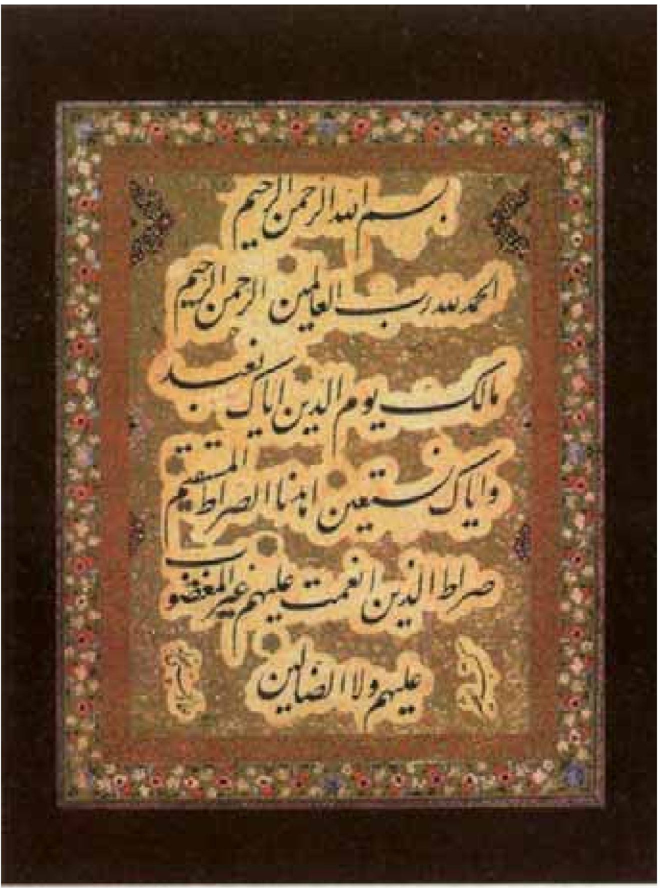

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عما دحسیني هراتي لیکنه.)

ketabton.com - The Digital Library

نــوي ليکونه، لکه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له ترکيب ځخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړشوی دی). او د شکست خط يې وکاراوه . د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستنی پړاو دی.په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکنې کړې دي، لکه: (مير علي هروي) او (ميرعما (حسيني) چې ليک يې د کمال لوړې درجې ته رسولی دی.هنرمندانو بېل بېـل اسـلامي خطونـه پـه ديوالونـو، ودانيـو، دروازو، د منبرونــو په ديوالونــو، د قرآنکريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوکرانو باندې کارولي دي.

(٤ انځور)

تمرين:

١- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلې دي؟

٢- د نامتوجوماتونو دروازې او د خلکوکورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له کومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواکې وينئ، کوم اسلامي ښکلی ليک په کې کارول شوی دی؟

٤- آيا ستاسې په ښاراو ياکلي کې نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

۱۲

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول.

ایا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې يې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آيتونه په ښکلې بڼه ليکلي دي. د بسم الرحمن الرحيم څو نمونې مو په کتابونو، دټلويزيون په صفحه او د جوماتونو په ديوالونو ليدلي دي؟

د نيمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله يو ښکلی تصوير پيدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سرېې داسې ونښلوئ چې ونه ښوريږي. هيرمو نه شي چې د بسم الله د ليکو په وخت کې بايد اودس وکړئ. د بسم الله ليکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د ميز په تخته باندې په سکاشټيپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوريږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنګونو د استعمالولو په وخت کې پرسيږي له وچيدو وروسته به رنګونه بيا خپل اصلي حالت ته راوګرځي. د رنګه کولو لپاره لومړی ډېره تياره سيايي انتخاب کړئ.

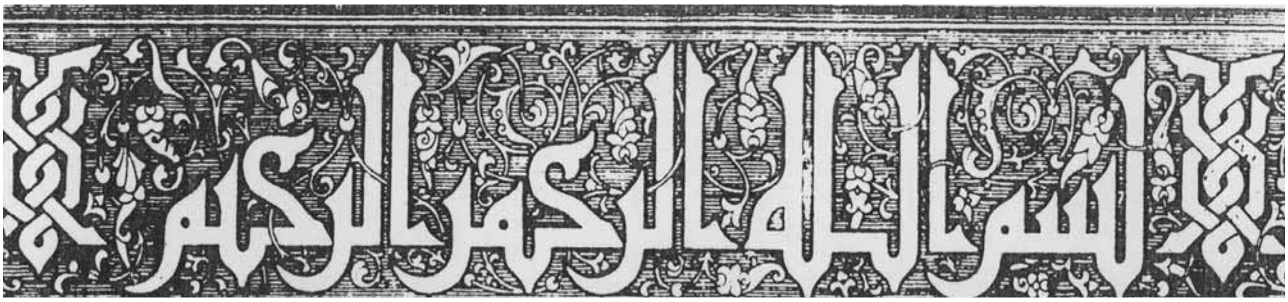

د مویکـ قلم په اوبو لوند کړئ او د آبی رنګونو دخپلې خوښې په رنګ يې ککړ کړئ وروسته مویکـ قلم د رسامی په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي شیشه یې لوښو او یا د ابي رنګونو د قوتی په سرپوښ ومښئ، ترڅو رنګ او اوبه ښـه سره ګډاو ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په مویکـ پورې نښلي د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټینګوالی یې د کارولو وړشي. ستاسې تیار شوی رنګ د مویکـ قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطی په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډګه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت کې خپل مویکـ په اوبو کې ووهی، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي. رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیکـ بشپړ شي.

د کار تر بشپړیدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

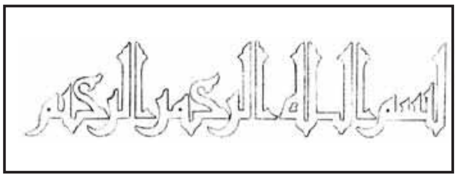

تمرین:

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

ketabton.com - The Digital Library

١٣

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي.

ايا غواړئ چې (لااله الا الله وحده دينه الا سلام و محمداً عبده و رسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې يې وځروئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډېر لويه گنبده مې وليدله چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لااله الله وحده دينه الاسلام و محمداً عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور اوبلخ زموږ په گران هېواد کې شتون لري چې د معمارۍ له نظره سره ورته والي لري او د طبيعی چاپيريال د شکلا وو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربېره د ودانيو د ببلا بېلو برخو شکلا وي هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفان کې يو لوى اوښکلى
رمات چې لرې ليدل کېږي.

(١ انځور)

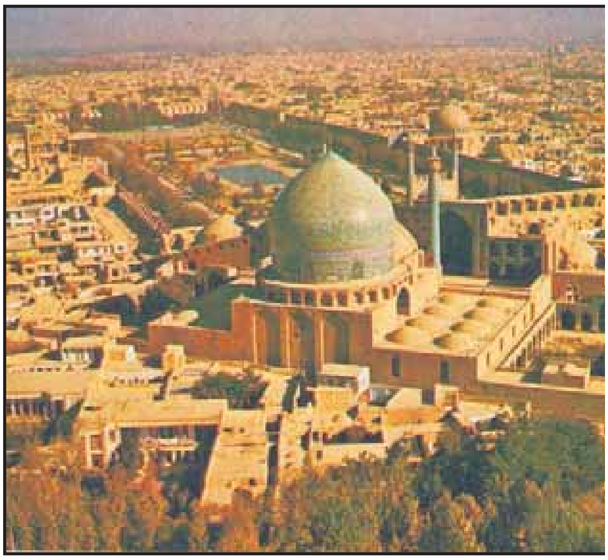

ketabton.com - The Digital Library

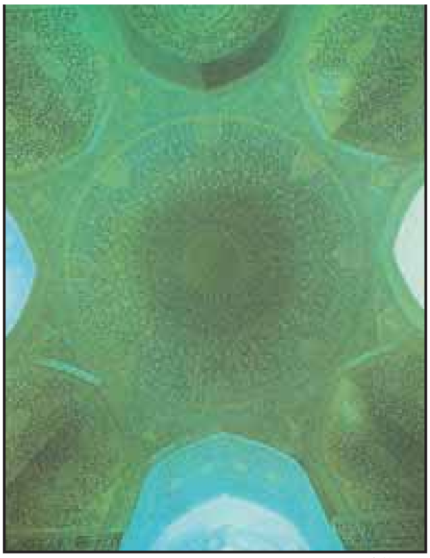

(۲ انځور)

(۳انځور) د ترکيې د استا نبول په جومات کې لويه مرکزي گنبده

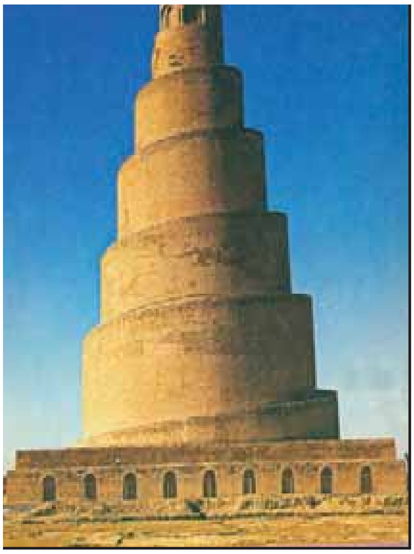

(٤ انځـور) د دريمـي هجـري پيړۍ په سـر کې د اسـلامي نړۍ د عراق د سـا مرا لوی جومات چې مناری يې پنځوس متره لوړوالی لري.

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محورته چې په منځنۍ برخه کې دی)، لکه: د يو ې گنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره يوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښارجوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کيدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي.د مثال په توگه په ښاري اسلامي معماری او ودانيو کې له نور او رڼا څخه گټه اخيستنه داسې وه چې له يوې خوايې انسان د پاك خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايي وسيله او د ودانۍ د تودخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو ويشل کيږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ....

۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، مانۍ، باغونه، کاروان سرايونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډيرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای(ج) د سجدې او

ketabton.com - The Digital Library

عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلوڅخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزییات او ښکلاوې یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنبده جوړېږي. ګنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطوڅخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنبدې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې دګنبدو په څنګ کې جوړېدې چې د منارو منځ به مارپیچې و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټولوخلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سرکې منارې د مکعب په شکل جوړیدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې دګنبدې له ښکلا وو رامنځته کېدې. د جومات په د ننه کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای(ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. دګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه نقشونه او ښکلا وې د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړی ارزښت لري.

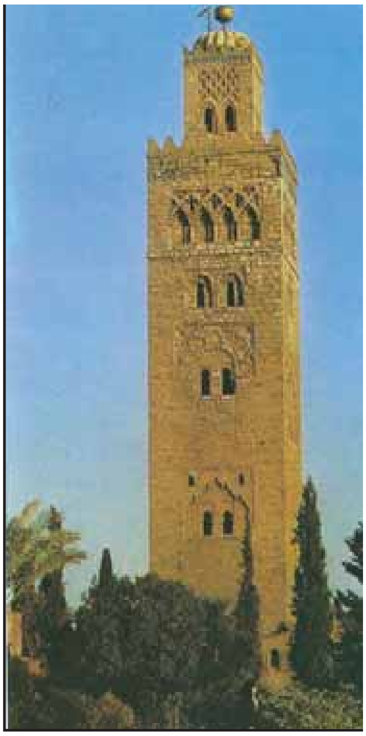

(٥ تصویر)په مراکش کې دکتوبیه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

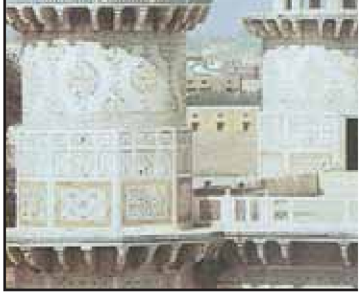

(٦ انځور) د هند په آګرا کې د (اعتمادوله) د قبرمنارې چې په ١٥ هـ ش پېړۍ کې جوړې شوي دي.

ketabton.com - The Digital Library

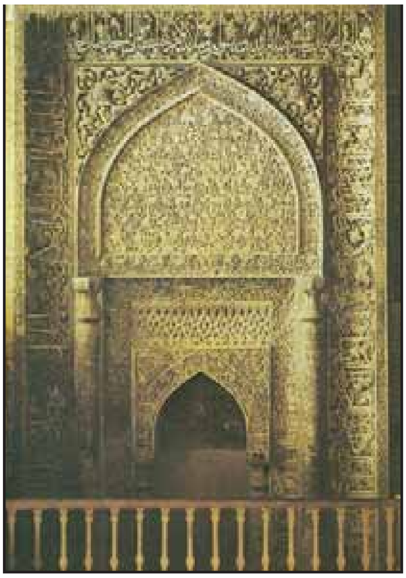

(۷ انځور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسف مدرسې محراب په لسمه پیړۍ کې.

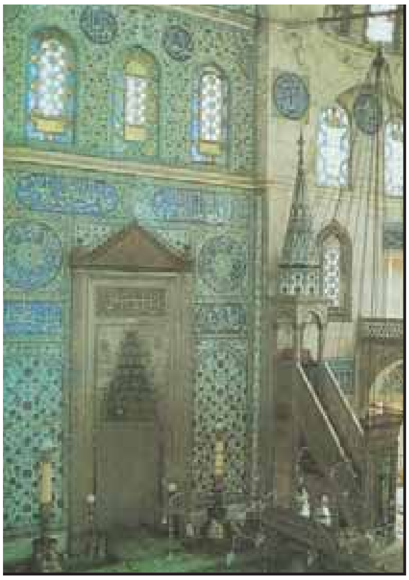

(۹ انځور) د ترکیې په استانبول کې د (سوکولو) جومات محراب او منبر په لسمه هجري پیړۍ کې.

محراب د قبلې لورى ښيي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ درېږي. له دې امله په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلې ښکلاوې ورکوي.

په زياتره جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چې د وعظ په وخت کې وليدل شي او غږ يې واوريدل شي. د وخت په تيريدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کې يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحۍ او ښکلا کې ډېر توپيرونه ليدل کيدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معمارۍ بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډېر ژور اوګډپيوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کې د قرطبه جومات په ايران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له يو اوبل سره په اړيکه کې جوړشوي دي.

(۱۰ نځور) د مصر په قاهره کې د (مؤید) د جومات منبر.

تمرين:

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوى جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

ketabton.com - The Digital Library

١٤

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرگی د اوبو په سر کېږدو، د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زیات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معمارۍ یو ه په زړه پورې نمونه ده . د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلگونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپیریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال کې موجود دي، هغې ته په خیر او دقت سره وگورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی

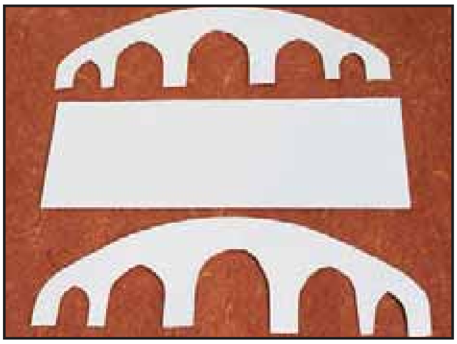

(١ انځور) د پُل بیاتي شوی برخې

(٢ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

ketabton.com - The Digital Library

په یو پنډ یا مقوا کاغذ باندې انځوروئ. وروسته د انځور اضافي برخې بیاتې کړئ چې د پُل یو دیوال جوړشي. جوړشوی دیوال په بل پنډ کاغذ کېږدئ او شاوخوایې په پنسل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بیاتې په واسطه بیاتې کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دیوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیسئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتې کړئ. د پُل یو سر پوښ په دیوالو باندې په سریښو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پُل په ډبل مقوایي کاغذ ونښلوئ او د خپلې خوښې په رنګونو یې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندیني برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

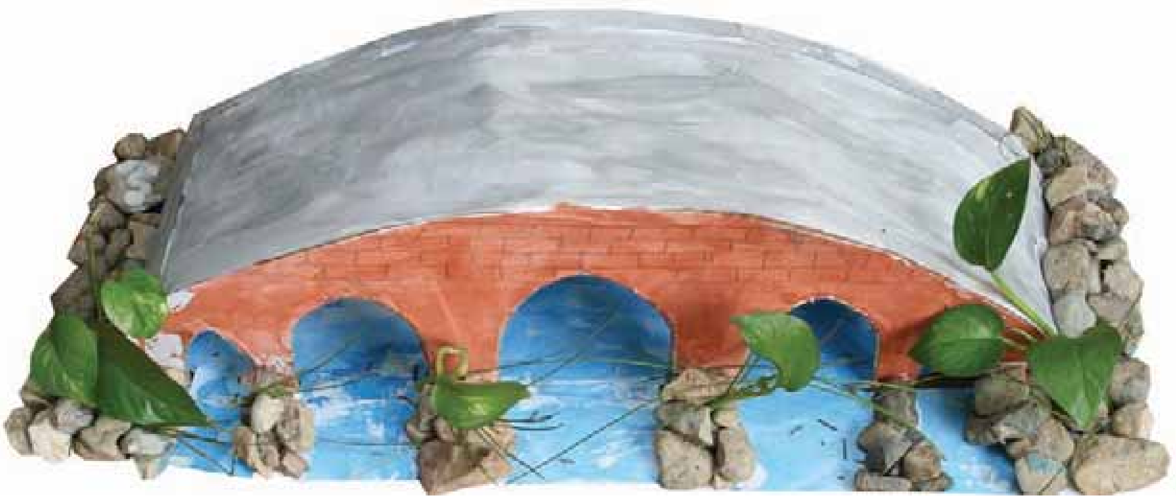

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

۱۵

له اسلامي هنرونو سره اشنايي

(۱ انځور) د ښکلی بسم الله الرحمن الرحیم تذهیب

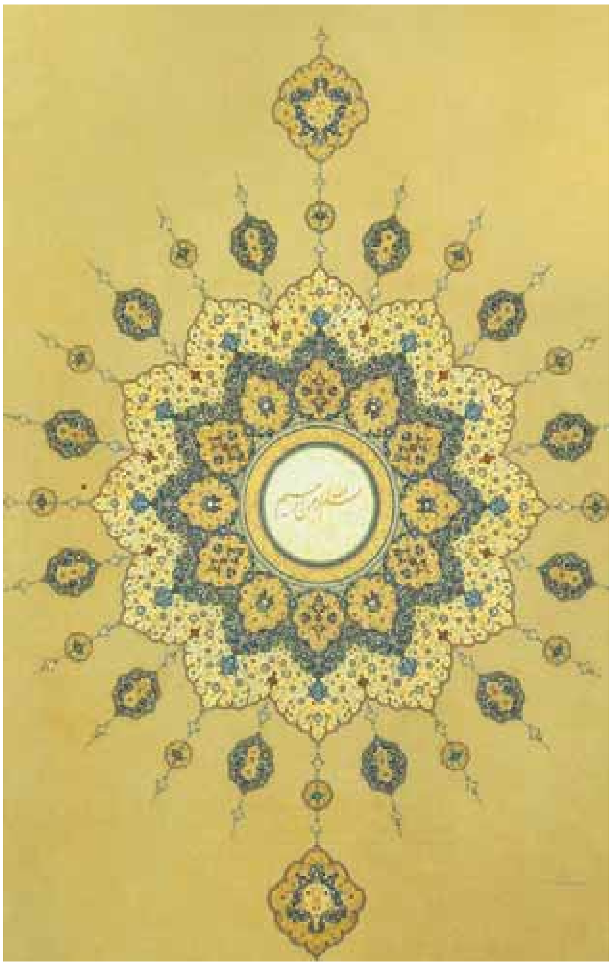

حضرت رسول الله (ص) فرمايلي دي:
((ان الله کتب الاحسان علي کل شیء)) بې له شکه الله (ج) ښیګڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شیانو د ښکلا وو یوه طریقه ده. هر شی هم څرګند او هم پټه بڼه لري چې مسلمان هنرمند باید د هغې په هکله دقیق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونوڅخه په طراحي او د ظرافت په جوړېدو کې ګټه واخلي او د هر شي په جوړېدوکې مادي عالم له روحي عالم سره پیوند کړي.

(٤ انځور) په دولسمه هجري پېړۍ کې په هندکې د څرمنې ځلور ټوټې چې په طلایي نقشونو ښکلې کړل شوي دي (د جیوتانا)

په اسلامي هنر کې ښکلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسیلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د بیانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندېږي چې له دوی دجغرافیایي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظریفو لوښو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زرېږي نړیوال شهرت وموند.

په دې اثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړیو وختوکې د قرآنکریم دآیتونو لپاره کارېدې او د وخت په تېرېدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاریو او قالین اوبدلوکې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کیندنه، شبکه کاري، د تیږو په تراشلو، په تیږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

ketabton.com - The Digital Library

ټولې سـطحې دوې برخې لـري چې يو يې حاشـيه او بل متن دی. هر يوه سطحه په بېلو بېلـو ديزاينونـو، ليکنو، ښـکلي ليک او يا د حسـن خط او انځورگری پـه ترکيبی بڼه جوړې شوې دي.

مرکزي ډيزاينونه د دايرې په شـکل طراحي کېږي چې په ښکليو انځورونو جوړېږي، او د اصلی سـطحې د هـرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکراريږي چې دا مرکزي ډيزاين د (شمشه يـا (نارنـج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخـه يې څنډه يا (گوښـه) بولـي. کله کله څنډه يا شمشـه په نوروښـکليو ډيزاينونو ډکېږي او کله کله متن پـه يوه تکراري انځورباندې پوښـل کېږي او حاشي ته په بل ډيزاين ښکلا ورکوي.

د لوښو په طراحی کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانگړي ډيزاينونه کارول کېږي. ختين خاورين لوښـي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهرې برخې د ښـکلا لپاره يې بېل بېل ډيزاينونـه طراحـي کېږي. د لوښـي د هرې برخې او د ټولولوښو د ډيزاينونو او خطونو تر منځ يووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

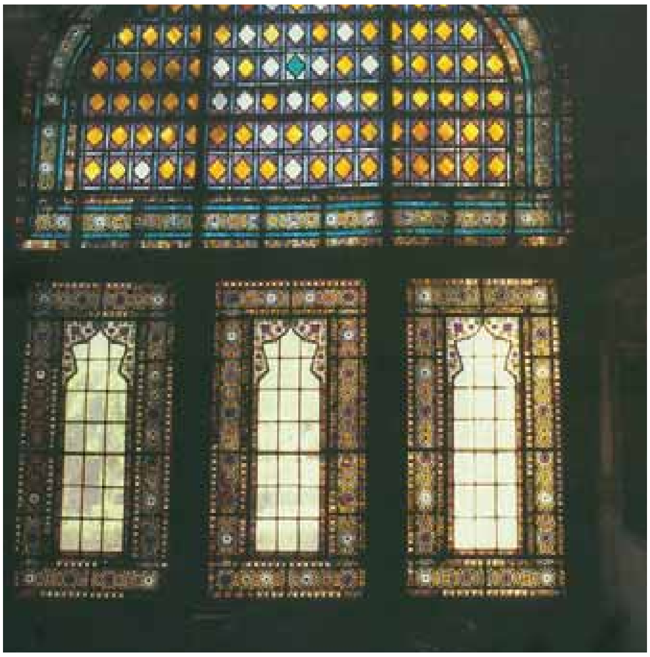

(۳ انځور)شبکه کاري شوی کړکی په اصفهان کې

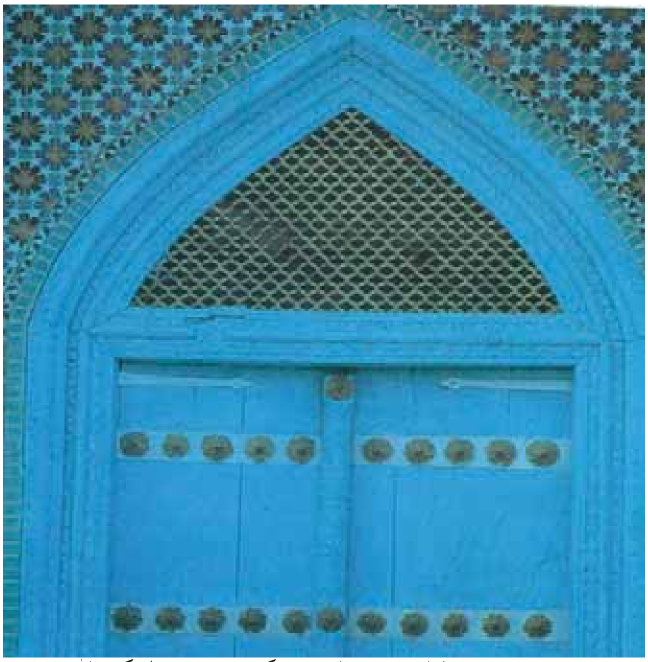

(٤ انځور) په مزار شريف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

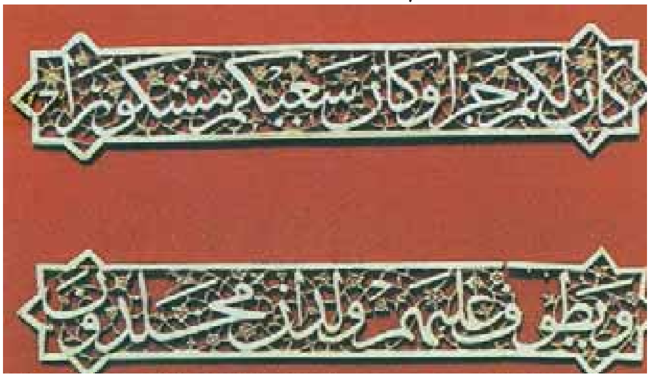

(٥ انځور) د ايران په ارد بيل کې د (شاه اسمعيل د قبر ليکنې)

ketabton.com - The Digital Library

پــه هغو اثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو انځورېږي، د لوښــي دڅټ، مخ او څنډو اړیکه زیات مهارت ته اړتیا لري.

پــه هغو آثارو کې چې رنــګ کارول کېږي، لکه: ټوکــر اوبدل، قالینې او بدل، کاشــي کاري او .... هنرمند باید د رنګ ترکیب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابی پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پیړی.

(۸ تصویر) په۱۳۰۰ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې قالینه.

(۷ انځور) په لسمه پیړی کې د ترکیې په استانبول کې په یوه تبرلیکنې.

تمرین:

۱- داسلامي هنری اثار و مهمې ځانګړتیاوې په ګوته کړئ؟

۲- په اسلامي هنرونو کې وحدت او یوالی څه دلیل لري؟

۳- ستاسې په چاپیریال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

ketabton.com - The Digital Library

١٦

له ختو څخه د قلمدانۍ جوړول

ایا تراوسه مو دقلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

لـه ختـو څخه د قلمدانی د جوړیدو لپاره د ختـو د لولو (فتیلوی) له روش څخه باید گټه واخلو. په دې روش کې باید ختې د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱ انځور) د لوښي لاندني برخه اول لولی جوړي کړی.)

ketabton.com - The Digital Library

د کار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانۍ تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دخټو بوړکی (لولې) د یوه سانتي متر په قطر د قلمدانۍ دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنی بوړکي د قلمدانۍ د تلي سره ونښلوئ او بیا د هغې په سر نور بوړکي په ډېر غور او دقت ونښلوي ترڅو د قلم د نیمایي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بوړکي له یو بل سره ونښلي بوړکي د لاندینۍ برخې په لوری وتراشئ او کولی شو چې خپلې ګوتې په اوبو لندې کړو او وروسته بوړکیو ته فشار ورکړو، چې یو له بل سره کلک ونښلي. د کار په وروستي پړاو کې هغه باید ښوې شي چې د بوړکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنګه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بوړکي په سطح ننبلول شوی دی.

(۲انځور نور بوړکي په سطحه ونښلوي ترڅو قلمدانۍ جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنګه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې ختې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړی او بېل بېل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمدانۍ باندنۍ برخه ښویه کړئ.

تمرین:

د بوړکیو له طریقې څخه په کار اخیستنه یوه ښکلې قلمداني جوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنګونو ښکلا ورکړئ.

۱۷

له میناتوری سره اشنایي

ولې اسلامي میناتوري نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنی انځورگري، دطبیعي علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیوانونه او د داستانونو ځینې صحنې انځوریزې شوې. غربي محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو دکتابونو په انځوریز کولو کې دخوبیړیو په اوږدوکې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د ښلو ښلو رنگونو،تصویرونه، مارپیچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیوته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیداکړ.

(۱ انځور) د منابع الحیوان ابن بختیشوع دکتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمري پیړی کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځـور) دجواجـوی کرماني دیـوان: د هماوو همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

ketabton.com - The Digital Library

(۳- انځور) (هارون الرشيد) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ..ق.

هغو انځورګرانوچې شعرونه يې انځوريزکول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانګړې پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورګرانو هم له ښکلا او رنګونو څخه په ګټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعګانو سره يې ډېره لګوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور ګري ده.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د شکلو په ساده کولو ، د رنګونو په بدلون ، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعګانو تصويرونه کاږي. په دې اثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنګونه، بې له حجمه شکلونه، زيات ظرافت او ښکلا، ګلونه او بوټي په تازه ګی کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده.په تصوير کې هېڅ سيوري نه ليدل کېږي.

(٤انځور)

ډېرو انځورګرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولي دي او ځينو تر هغې هم سترې دندې تر سره کړې دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دی درس کې وينئ.

(۵ انځور)

تمرين:

۱- کومې موضوعګانی په دې انځور ګريو کې وينئ؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلوکې سره وغږيږئ.

۲- په دی تصويرو کې کوم شکلونه او رنګونه وينئ؟ د انځور ګرۍ په هنر کې شکلونو او رنګونو ته پاملرنه وکړئ اوبه هکله يې پخپلو کې سره وغږيږئ.

۳- د (جشن ، او کوچنی اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او ماريپچي حرکتونه پيدا کړئ.

ketabton.com - The Digital Library

۱۸

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي.ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کېښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرګیو څخه جوړېږي، چې یو په بل کې اوبدکېږي چې په اسانی سره خلاص او تړل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتې کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې

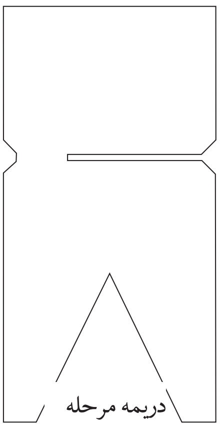

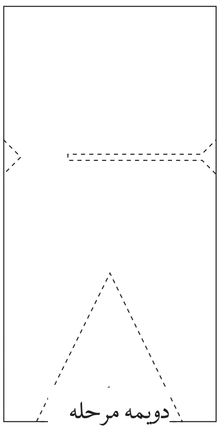

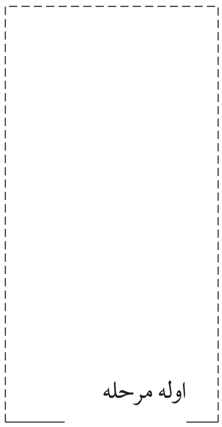

ketabton.com - The Digital Library

يوه يې (قرآنكريم دکېښودلو) او بله يې د(پښو) برخه ده، لکه: څنګه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا كاغذ د تيرې چړې او يا بياتى په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطيل عرض تر پايه پورې بياتي نه کړئ چې کوچنى برخې نه لويې برخې جلا نه شي. وروسته د پښويا لاندينى برخه کې يې يو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بياتي کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلي شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بياتي شوي ځای څخه يو په بل کې ننه باسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پيدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او يا په نورو دعاګانو او اسلامي ډيزاينونو ښکلا ورکړئ. دا ډيزاينونه د مقوا كاغذ او رحل په باندنيو ديوالو باندې په تور او سپين ډول او يا رنګه انځور کړی. د دې کار لپاره د رحل باندينيو ديوالونو په لويو او کوچنيو برخو ښکلې ډيزاينونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنيو برخو ته ښکلا ور وبخښي وروسته بيا په خپل رحل کې قرآنكريم کېږدئ او تلاوت يې وکړئ.

تمرين:

۱- تراوسه مو د قرآنکريم څو ډوله رحلونه ليدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوی دي؟ ايا د رحل په ديوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وي څه ډول دي؟

۲- د رحلو د ديوالونو ديو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا كاغذ څخه يو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا يي ديوالونه ډيزاين کاري کړئ او د خپلې خوښې په طريقه يې ديوالونو سره ونښلوئ.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

۱۹

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کيدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په کومو څانگو کې فعاليت کوي؟

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولايت د(تيوره) په کلي کې وزيږيد.

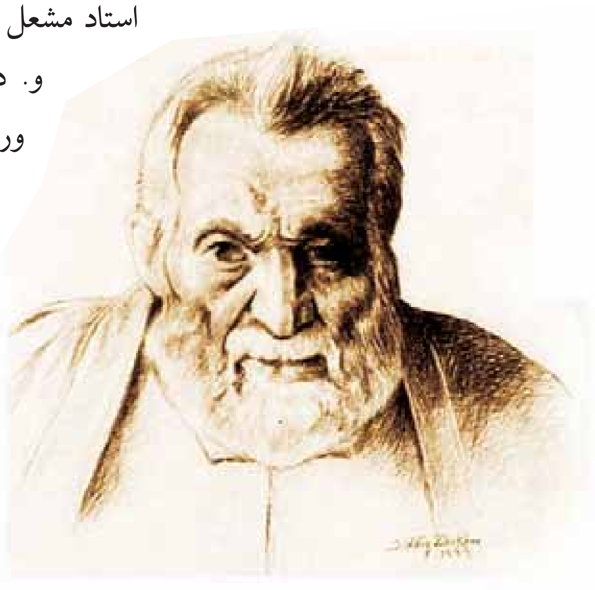

استاد مشعل په يوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختوکې يې هنري کاروته پام ور واوښت. هڅه يې وکړه چې د استاد کمال الدين بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشيو په ښکلا (تذهيب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی.

استاد په ميناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ څکه چې ده ځانگړې لاره او روش درلود او د استاد کمال الدين بهزاد د مکتب له پيروانو څخه حسابيږي. استاد

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړي ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي.استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالری، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پو پلزای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزيږيد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشی او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متونو کې ډېرې مهمې افغاني هنری پديدی ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطی د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګی پټې کړې.روح دې ښاد وي.

تمرين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

۲۰

له افغاني هنرونو سره اشنا کيدل

د قالينې ښت ته په ځير سره وګورئ او ووينئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟

دقالينې پر مخ څه شی وينئ؟ د قالينې رنګين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينی کښينئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی ځانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري.

کــه څــه هم د هنري آثار و توليد د انســانانو د اړتيا وو دليري کولو ســر چينه ده، دقيقــه طراحــي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هوا د هنرمندانو د بېلا بېلو

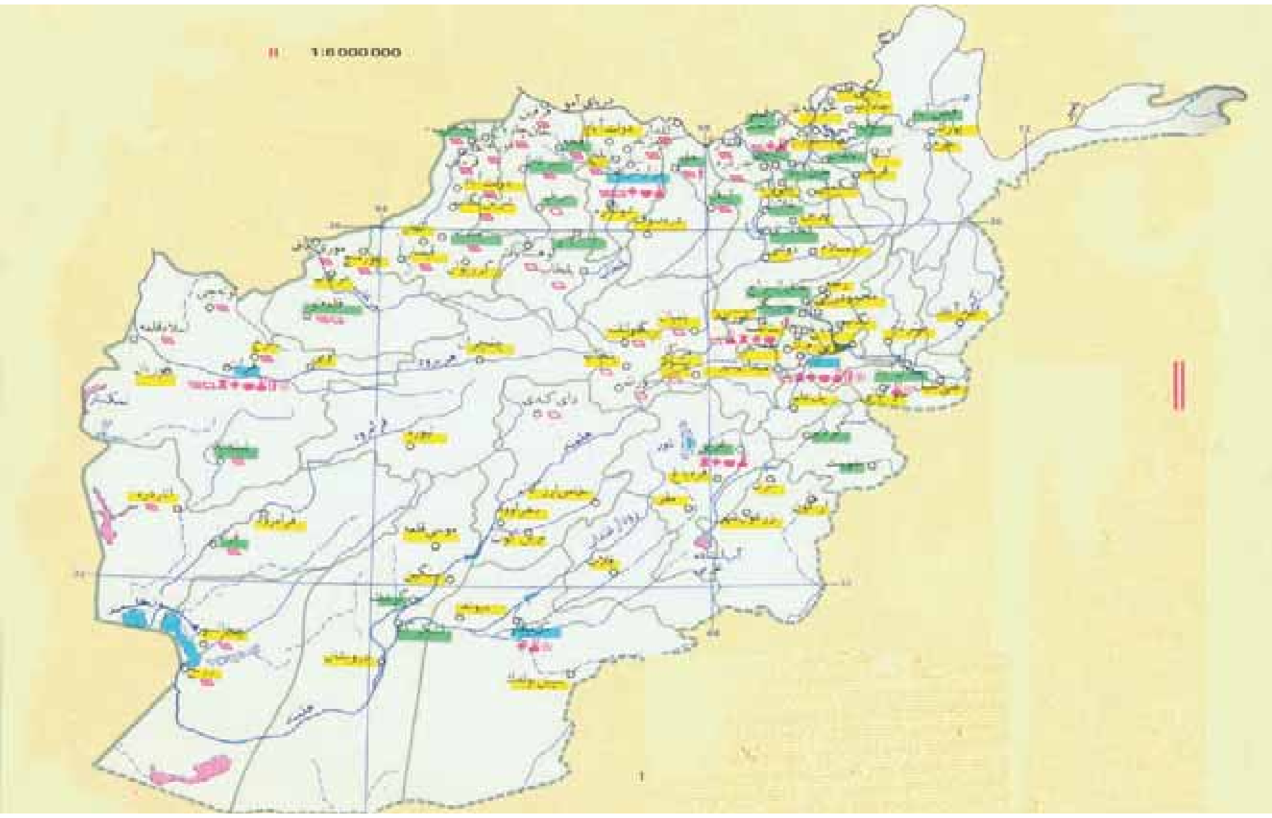

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدوکې څرګندوي د خلکو هنري مینه تکواو پارچوته رنګ او ډیزاینونه وربخښي، ښکلي او نرم فرشونه اوبي، ودانیوته د قرآنکریم په مبارکو آیاتونو ښکلا ورکوي، سفالي او فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي کوي، دروازو، منبرونو او د لرګي رحلونو ته ښکلا ورکوي، کاري لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان هره شیبه د ظرافت او ښکلا سره اړیکې ولري، نوهغو ته یې ښکلا او ډیزاینونه ورکړي دي، نن هم د پوستینو جوړول، د سرامیکي (کلالي) لوښو جوړول، د ښکلا غالیو او بدل او ..... د هېواد په مختلفو سیموکې دوام لري.

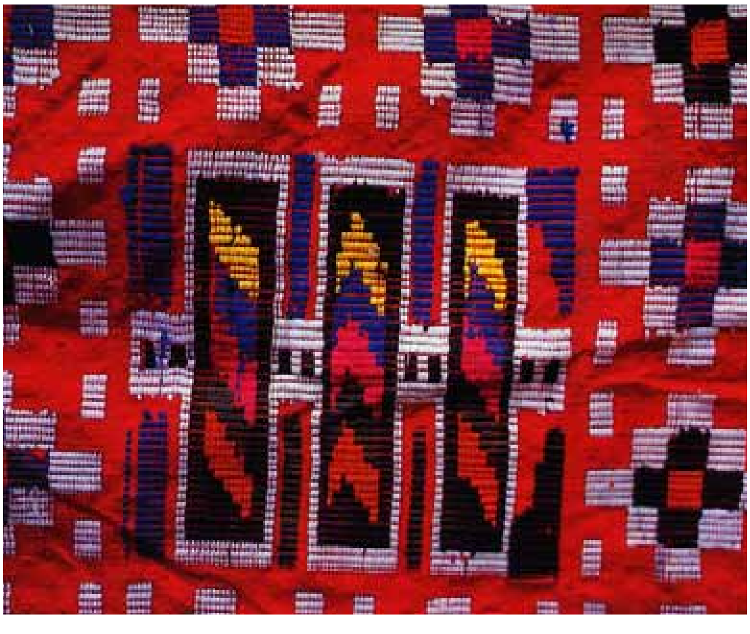

ketabton.com - The Digital Library

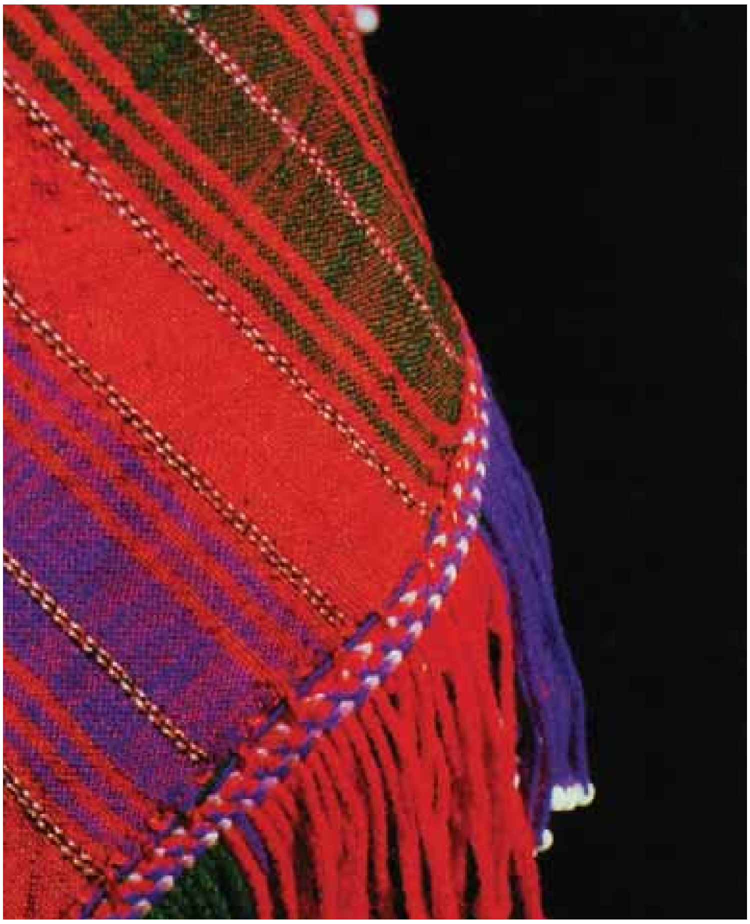

او ډېر وګړي د دغه صنایعو په جوړلولګیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثاروساتنه ډېر ارزښت لري، همدارنګه د ډیزاینونو، بېلا بېلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطریقو او روښونو انتقال وروستیو نسلونو ته ډېره زیاته اړتیا ده.

د لاسي صنایعو تولید سربېره پر هنري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنیو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بېلو بېلو ښارونو کې خلك په بېلابېلو هنرونو بوخت دي او بېل بېل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ جوړونه، پښګري. فلزکاري، مسګري، زرګري، کندنکاري، د مریو ګنډل، د ټوکرو او بدل، دتیږو تراشل ، کلالي، نقاشي، د غالیو او بدل، خامك ګنډل وجود لري. په نورو ښاروکې د ټوکر او بدلو، وریښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوګنډل، خامك ګنډنه، له ختې څخه د سفالي لوښو جوړېدل، کلالي، د لاجوردو د غمیو جوړېدل او ډېرینو لوښو د جوړېدو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښیښه جوړېدنه ده چې د څانګړې ظرافت درلوودنکي ده. د ماتو او بېکاره ښیښو ویلي کولو څخه وروسته رنګونه ور سره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله ګډ او کله هم

ketabton.com - The Digital Library

بېل بېل په دې کارونو بوخت دي. او په بېلو بېلو شکلونو ګيلاسونه او ښکلي لوښي د لاس او اور په واسطه توليد وي چې د امريکا او اورپا بازارونو ته يې لار پرانيستې ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بېلا بېلو ښارونو کې ليدل کېږي چې د ټولو سيمو په اثاروکې ورته والی شته دی. د ډيزاينونو، رنګونو او جوړولو طريقې او روشونه يې بېل دي. د هرې سيمې د هنرمندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ډيزاينونو او ثارو جوړول بېلې ځانګړتياوې پيدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاريخ په بېلو بېلو دوروکې په هنري آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنايعو څانګې لوړو پوړيو ته رسيدلي دي چې ډېر ارزښتناک اثار توليديږي، لکه: د استالف کلالي(سراميک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلاليو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونو کې يې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرين:

١- ستاسې په سيمه کې کوم لاسي صنايع شته دي؟
٢- تاسې د هنرونو کومې څانګې سره اشنا ياست؟
٣- له کوم افغاني هنر سره مينه او علاقه لرئ؟
٤- ايا دهنر د خپلې خوښې څانګې لپاره نوې نظريه وړاندې کولی شئ؟

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

۲۱ دافغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي كرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه وركول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شو دا تحفی او هديې د روضې په يوه ځانګړې كوټه كې ساتل كيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسكوكاتو او نه پيدا كيدونكو كتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو كتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنكريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مباركه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سبک دی. چې په مباركو آياتونو ښكلی شوی دی. دا مباركه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په ګران هېواد كې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړلری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش كال كې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش كال كې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش كال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حكم د پارك هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې كې چې كوم اثار موجودوو هغه د خلكو ننداري ته ايښودل شوي وو. اكثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هډه او بګرام كې د كيندنو په نتيجه كې لاس ته راغلي وو، د كابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش كال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ كې د ناځاپي كشفياتو په نتيجه كې د غوريانو د دورې مسي سكې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش كال كې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره كړه، ترڅو په هغې كې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په كم وخت كې د ډېرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳٦ هـ .ش كال كې پيل شوه دا ننداري دومره په زړه پورې وې چې دميمنې خلكو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته وركړل.

دمنابعوفهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لاربنود۱۳۸۰کال
۲- د هنر د لوست لاربنود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۵۳/٤، ۱۳۸۵
۳- د تجسمي هنرونواصول، دکتور محمد حسین حلیمي.
٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۳۵۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۵- دتجسمي هنرونو سره اشنا کیدل کوډ ۳۵۸/۳۷، ۱۳۸٤ هـ.ش.
٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳۵۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.
۷- هندسي نقشونه ۱،جلد فني او حرفوي کوډ٤۸۵، ۱۳۸٤ هـ.ش.
۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳۵۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۳۵۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.
۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.
۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.
۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.
۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.
۱٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشنا کیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کوډ۳۵۹/۳۰، ۱۳۷۸، هـ.ش.
۱۵- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ۱۳۵٦ هـ.ش.
۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.
۱۷- د خوشنو یسۍ هنر اول او دویم جلد، کوډ ۵/ ۲۰٤.
۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.
۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانۍ لیکنې عبدالحي حبیبي.
۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.
۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ هـ.ش.
۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ۵۹٤، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ۵۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲۵- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ هـ.ش.

ketabton.com - The Digital Library

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English